protos

alles begint met water

Jaarverslag 2014

Missie

Protos wil rechtvaardige en wederzijds verrijkende relaties tussen Noord en Zuid bevorderen.

Protos wil helpen bij duurzame en bevrijdende processen, die geïntegreerd zijn in de plaatselijke cultuur en sociale omstandigheden, en die moeten zorgen voor een betere welvaart en welzijn van de kansarme bevolkingsgroepen in het Zuiden.

Daarbij is water essentieel.

Gezien zijn expertise op dat terrein, komt Protos speciaal op voor een rechtvaardig, duurzaam en participatief waterbeheer in Noord en Zuid.

Een rechtvaardig waterbeheer veronderstelt solidariteit onder alle gebruikers, waarbij elkeen recht heeft op voldoende water voor een gezonde menselijke ontplooiing.

Een duurzaam waterbeheer streeft ernaar het beschikbare water zo goed mogelijk te gebruiken, zonder een hypotheek te leggen op de kansen van anderen, van het leefmilieu en van de toekomst.

Een participatief waterbeheer vereist de betrokkenheid van elk individu en elke gemeenschap, ook van de kansarmen die hun eigen lot in handen moeten kunnen nemen, en dit met respect voor de gelijkwaardigheid tussen man en vrouw.

Protos wil dit bereiken door:

- ontwikkelingsprogramma's in het Zuiden te steunen, die door een verbeterde toegang tot en gebruik van water de sociale en economische situatie van de bevolking verbeteren;
- een katalyserend proces op gang te brengen door het versterken van de capaciteiten, inzichten en positie van lokale organisaties;
- de samenwerking te bevorderen tussen alle partijen die betrokken zijn bij de planmatige ontwikkeling, met inbegrip van de plaatselijke besturen en de civiele maatschappij;
- het debat over een rechtvaardig, duurzaam en participatief waterbeheer te stimuleren, in het Noorden en in het Zuiden.

Voorwoord 1
Over de inhoud van dit verslag 2
2014 in vogelvlucht 4
Protos wereldwijd 6
Protos in kaart 20
Sociaal en milieuverslag 22
Financieel verslag 27
Bedankt donoren 31
GRI-index 33

Benin © Vincent Volckaert

Voorwoord

Afscheid nemen, met de blik op de toekomst

Op 18 februari 2015 hebben we afscheid moeten nemen van Stef Lambrecht, die na een moedige strijd overleed. Stef heeft zich drie decennia voor Protos geëngageerd, waarvan 25 jaar als bevlogen directeur. Hij bouwde Protos uit tot een professionele ngo die zich gespecialiseerd heeft in de wereldwijde wateruitdagingen. Stef was voor ons een leider en een inspirator, die het Protos-team doordrongen heeft van de waarden van duurzaam, rechtvaardig en participatief waterbeheer.

Deze waarden blijven voor ons de leidraad waarmee we onze programma's uitbouwen. Op basis van de evolutie bij onze partners en de veranderende kijk op de toegevoegde waarde van een internationale ngo, werkte Protos de afgelopen jaren een nieuwe strategie uit, gebaseerd op actieonderzoek.

Tegelijk willen we nog efficiënter werken en continu blijven verbeteren. We staan voor een nieuwe erkenning als programma-ngo en hebben hiervoor eind 2014 een strategisch plan voor de volgende 10 jaar ingediend bij het Directoraat-Generaal voor Ontwikkelingssamenwerking, gebaseerd op onze waarden en principes.

Tot slot melden we met genoegen dat Protos voor het eerst in zijn bestaan een erevoorzitter heeft: Boudewijn Moyersoen. Boudewijn ontving dit eerbetoon omdat hij zich jarenlang buitengewoon verdienstelijk heeft gemaakt voor Protos als bestuurder en voorzitter.

Boudewijn en Stef zijn 2 sleutelfiguren die Protos gemaakt hebben tot wat het vandaag is. Het hele team engageert zich om Protos verder te laten groeien en bloeien, met uw steun.

Arnoud Lust
Voorzitter

Vincent Volckaert
Directeur

STEF LAMBRECHT 1957-2015

Over de inhoud van dit verslag

Een nieuw jasje op een nieuwe kapstok

Dit jaarverslag zit in een nieuw jasje. Maar ook de kapstok waarop het jasje hangt is nieuw. Protos brengt een geïntegreerd jaarverslag conform de GRI-G4-richtlijnen, '*In accordance - Core self declared*'. GRI staat voor *Global Reporting Initiative* en is wereldwijd zowat het standaardkader geworden voor duurzaamheidsverslaggeving.

De GRI-G4-richtlijnen verschillen op 2 punten essentieel met de G3-richtlijnen die Protos tot nu volgde:

- Het verslag moet relevante en pertinente informatie (*materiality* in het GRI-jargon) geven over de economische, sociale en milieu-impact van de activiteiten.
- De intern en extern betrokkenen van de organisatie moeten kunnen aangeven welke informatie zij het belangrijkst vinden voor het verslag.

Protos organiseerde begin 2015 een bevraging om een relevantie-index te kunnen opmaken. 85 respondenten gaven hun mening, van wie 48 extern en 37 intern betrokkenen. De aangeschreven betrokkenen moesten onder de 18 voorgestelde thema's 5 thema's scoren als 'zeer relevant', 5 als 'interessant', 5 als 'minder interessant' en (dus) 3 als 'geen score/geen mening'. De vermenigvuldiging van het aantal keren dat een thema gekozen werd met de bijhorende score (resp. 10, 5, 3 ,0), leverde een duidelijke top 5 op van 'zeer relevante' thema's. Protos wil zich immers eerst concentreren op de verslaggeving over de 5 prioritaire thema's, met specifieke indicatoren of relevante informatie.

Verdeling respondenten van de enquête 'relevantie-index'

Werknemer bedrijf of organisatie die Protos steunt	27
Werknemer bedrijf of organisatie die Protos niet steunt	10
Werknemer overheid	11
Lid Algemene Vergadering of Raad van Bestuur Protos	13
Personeelslid Protos	17
Vrijwilliger Protos	7
Totaal	85

Een woordje uitleg bij de top 5

① *Aantal beheerstructuren in oprichting, functioneel, autonoom en zelfbedruipend.* Protos koos er 2 jaar geleden voor om meer in te zetten, samen met onze partners, op het vinden van aan de context aangepaste structuren voor het beheer van waterinfrastructuur en de toepassingen van lokaal Integraal Waterbeheer, en minder sterk in te zetten op infrastructuurwerken. Aangezien het opzetten van een duurzame beheerstructuur een werk van lange adem is, zal Protos hierover om de 3 jaar rapporteren, bij het einde van elke programmaperiode. Het huidige programma loopt tot eind 2016.

② *Toegang tot.* Het aantal begunstigden dat in het afgelopen jaar toegang kreeg tot drinkwater of fatsoenlijke sanitaire voorzieningen, en het aantal mensen dat toegang kreeg tot water voor de landbouw.

③ *Impact op ontwikkeling in ontwikkelingslanden.* Wat is de impact van de Protos-programma's op de begunstigde bevolking? Hebben de mensen een beter leven? Zijn ze minder vaak ziek? Hebben ze meer inkomsten omdat ze minder tijd verliezen met water halen of omdat er meer opbrengst van de teelten is door de grotere beschikbaarheid van water? Gaan meisjes langer naar school omdat er een proper toilet is? De impact van onze activiteiten objectief meten binnen een tijdspanne van 1 jaar is zeer moeilijk, vooral omdat er ook impact is van andere interventies die gelijktijdig verlopen. Meisjes gaan bijvoorbeeld ook langer naar school omdat er een bewustmakingsprogramma loopt van de lokale overheid. De getuigenissen geven toch een indicatie van de bereikte impact van de programma's van Protos en zijn partners.

④ *Capaciteitsversterking van onze partners.* Een van de kerntaken van een structureel werkende ontwikkelings-ngo zoals Protos is het versterken van het kennen en het kunnen van de lokale actoren die hun rol moeten opnemen in waterbeheer en -beleid. Capaciteitsversterking is een lang proces en het meten

met objectief verifieerbare indicatoren over 1 jaar tijdspanne is uiterst moeilijk. Onze partners kunnen wel getuigen wat die capaciteitsversterking voor hen inhoudt.

⑤ *Hoofdstrategieën.* Protos volgt een aantal unieke hoofdstrategieën in zijn aanpak om zijn doelstellingen te behalen. Ze lopen als een blauwe draad door onze programma's.

Naast deze gekozen top 5 vindt u in dit jaarverslag nog een reeks standaard-GRI-G4-indicatoren: de GRI-index op p.33 maakt u wegwijs.

Thema	*Score*
① Aantal beheerstructuren	656
② Toegang tot/Aantal begunstigden	639
③ Impact in ontwikkelingslanden	597
④ Capaciteitsversterking van partners	553
⑤ Hoofdstrategieën	536
Meerwaarde Protos	472
Pleitbezorging in ontwikkelingslanden	463
Visie / missie	450
Vorming tot wereldburgerschap bij Belgische leerlingen	437
Transparantie financiële stromen	436
Financiële leefbaarheid	414
Pleitbezorging in België	293
Duurzaamheid binnen Protos	283
Diversiteit in beleid	264
Indirecte tewerkstelling	224
EFQM Kwaliteitssysteem	209
Directe tewerkstelling	202
Personeelsbeleid	201

2014 in vogelvlucht

Nieuwe huisstijl

Eind 2014 lanceerden we een nieuw logo en een vernieuwde website. Het was tijd voor een frissere aanpak en heldere communicatie. Ga zeker kijken op www.protos.ngo

Alles begint met water

Duurzaam, rechtvaardig en participatief waterbeheer blijft voor Protos de leidraad in de programma's. Op basis van de evolutie bij onze partners en de veranderende kijk op de toegevoegde waarde van een internationale ngo, werkte Protos de voorbije jaren een nieuwe strategie uit. Die strategie is gebaseerd op actieonderzoek. 2014 stond in het teken van de vraag: hoe brengen we deze strategie in de praktijk? Wij willen onze activiteiten nog meer focussen en concentreren, om onze impact te verhogen. Deze impact wordt niet enkel uitgedrukt in "hoeveel mensen kregen toegang tot drinkbaar water?". Bij actieonderzoek bestaat de impact ook uit nieuwe oplossingen en modellen die Protos ontwikkelt en test: beheerstructuren, Integraal Waterbeheer, samenwerking met lokale overheden, enzovoort. Essentieel is dan het documenteren en verspreiden van de geleerde lessen, die de (inter-)nationale debatten kunnen voeden en andere organisaties inspireren.

Internationale week

In 2014 hield Protos opnieuw een bijeenkomst met de landenverantwoordelijken - dit is intussen een jaarlijkse traditie. Gedurende een week vergaderen we samen over de Protos-strategie en belangrijke beheeraspecten van de organisatie. Maar bovenal is dit de gelegenheid om kennis te delen en te leren van elkaar.

Ontwikkelingssamenwerking in beweging

Als hedendaagse ontwikkelingsorganisatie evalueren we regelmatig de context en de eigen strategie. De gemaakte keuzes resulteren in een strategisch plan voor de volgende jaren en vormen ook de basis voor de ontwikkeling van onze programma's. Het wetgevend kader rond de ontwikkelingssamenwerking evolueert ook. Zo is er een nieuwe wet van kracht die vereist dat alle ngo's een nieuwe erkenning moeten aanvragen om als ngo te kunnen blijven werken vanaf 2017. In december 2014 diende Protos – met zijn strategische visie als basis – een plan voor de volgende 10 jaar in bij het Directoraat-Generaal voor Ontwikkelingssamenwerking om opnieuw erkend te worden als programma-ngo.

Wereldwaterdag Handen Wassen - Gent © Stijn Heyvaert

Actie !

Wereldwaterdag op 22 maart en Werelddag Handen Wassen op 15 oktober zijn 2 belangrijke dagen voor Protos. Zowel in België als in onze partnerlanden komen we dan naar buiten om aandacht te vragen voor drinkwater en sanitaire voorzieningen en hygiëne voor iedereen.

Feest in DR Congo

Reeds vroeg in zijn geschiedenis werkte Protos samen met de organisatie CIDRI in Ituri, Noord-Oost-Congo. We mogen terecht fier zijn op wat deze lokale ngo samen met Protos bereikt heeft. In het 30-jarig bestaan van CIDRI kregen bijna een half miljoen mensen toegang tot drinkwater en de 13 grote drinkwatersystemen die gebouwd werden, zijn nog allemaal in werking. Hoewel de streek jarenlang het toneel was van gewapende conflicten, slaagde de bevolking er steeds in zich te organiseren en de programma's verder te zetten. Een delegatie van Protos vierde in oktober 2014 mee feest voor 30 jaar CIDRI.

DR Congo - Pameno © Nick Hannes

Mali - Séoundé © Protos

Werken in alle omstandigheden

De late uitbetaling van de eerste subsidieschijf voor het meerjarenprogramma 2014-2016 zorgde er voor dat onze activiteiten vertraging opliepen. We doen al het nodige om de achterstand weg te werken. Naast het meerjarenprogramma met de Belgische federale overheid (DGD) gingen ook nieuwe programma's van start met onder meer de EU, UNICEF en de International Union for Conservation of Nature (IUCN). Zo is er het EU-project Acasia in Mali met een focus op sanitaire voorzieningen in stedelijk milieu. Het gewapende conflict in het noorden van Mali zorgde voor een sterke bevolkingsgroei in de hoofdstad Bamako, met een verhoogde nood aan drinkwater en sanitair als gevolg. De minst ontwikkelde landen waar Protos vooral actief is, zijn nog steeds bijzonder fragiel. De oorlogssituatie in Mali is daar een voorbeeld van. Toch liepen de programma's gewoon door, zij het met de nodige omzichtigheid, verhoogde waakzaamheid en met in achtneming van een aantal maatregelen om de risico's te beperken. De veiligheid van onze mensen en partners blijft cruciaal en Protos zal geen onnodige risico's nemen om deze veiligheid in het gedrang te brengen.

Protos wereldwijd

‘Water’, een apart doel in de Duurzame Ontwikkelingsdoelen

© Stijn Heyvaert

Pleitbezorging doet Protos niet alleen, maar in samenwerkingsverbanden, afhankelijk van het thema. Door samen te werken krijgen we meer invloed op de doelgroepen.

2014 stond vooral in het teken van… 2015 – als eindjaar van de Millenniumdoelstellingen. 2015 is ook het laatste voorbereidingsjaar voor een nieuw kader voor duurzame menselijke ontwikkeling. Immers, op de top van Rio +20 in 2002 luidde de eindaanbeveling het nieuwe kader voor armoedebestrijding te combineren met dat voor duurzame ontwikkeling.

Protos gaf actief input voor de Post-2015 agenda via 2 kanalen. Begin 2014 kon Protos via het European Environmental Bureau meewerken aan een standpunt van de werkgroep van milieu-ngo’s over de SDG’s - de Sustainable Development Goals of Duurzame Ontwikkelingsdoelen - en de Post-2015 ontwikkelingsagenda. Dit document was input voor de internationale werkgroep die in augustus 2014 zijn officiële document met 17 voorgestelde doelen publiceerde. Protos is heel tevreden dat water een doel op zich wordt met 6 concrete doelstellingen: we pleiten hier al van bij het begin van het consultatieproces voor. Deze 17 doelen werden overgenomen in het syntheserapport “The road to dignity by 2030” van de Secretaris-Generaal van de Verenigde Naties.

Vanaf april had Protos ook zijn inbreng binnen de politieke werkgroep van de ‘Coalitie 2015 De tijd loopt’. Het werk resulteerde in een *position paper* met aandacht voor 4 basisprincipes die het Post-2015 kader zou moeten omvatten: mensenrechten, gelijkheid, duurzaamheid en universaliteit. In december werkte Protos mee aan het standpunt van de Coalitie over het syntheserapport van de VN en aan het dossier “De Millenniumdoelstellingen: resultaten en lessen voor de toekomst” dat begin 2015 verscheen. Het politieke werk van de Coalitie kreeg vanaf het najaar 2014 ook een vertaling naar bewustmaking van het breder publiek via Action/2015 en de website www.action2015.be.

Momenteel lopen de onderhandelingen tussen de VN-lidstaten en algemeen wordt verwacht dat de 17 Duurzame Ontwikkelingsdoelen in september 2015 bekrachtigd zullen worden door de Algemene Vergadering van de VN. Dan vormen ze het wereldwijde kader voor duurzame menselijke ontwikkeling in de komende 15 jaar.

De volgende pagina’s belichten aan de hand van enkele projecten de drie sectoren waarin Protos werkt: drinkwater, sanitaire voorzieningen en hygiëne, en water voor de landbouw.

Over al onze programma’s leest u meer op www.protos.ngo

" Water is leven.
Toegang hebben tot drinkbaar water verandert het leven van iedereen grondig en op een duurzame wijze. Het is een element van armoedebestrijding.

Citaat uit de brochure "L'eau proche de nous", uitgegeven naar aanleiding van het 30-jarig bestaan van de ngo CIDRI, partner van Protos in de provincie Ituri van DR Congo.

© Nick Hannes

Drinkwater

Protos is actief in een beperkt aantal landen, waar gebrek aan toegang tot water een factor van onderontwikkeling is. We ondersteunen er concrete projecten maar vooral ook de processen om tot een goed waterbeheer te komen. Dit gebeurt in samenwerking met lokale ngo's, gebruikersorganisaties, plaatselijke overheden en regionale staatsdiensten. Protos benadert water binnen de volledige context van een gemeenschap of een gebied, want water is slechts één van de vele domeinen van ontwikkeling.

Innovatie voor grotere tevredenheid

DR CONGO - In Bunia, gelegen in het district Ituri, beschikt de bevolking sinds 30 jaar over drinkwater. Onze lokale partner CIDRI legde in die tijd meerdere drinkwatersystemen aan. Het aantal private aansluitingen is tezelfdertijd sterk gestegen. Deze aansluitingen gebruiken aanzienlijke hoeveelheden water, ten koste van de waterverdeling aan de publieke fonteinen. Hierdoor daalt de tevredenheid van de bevolking over de dienstverlening. Samen met de watergebruikers werd gezocht naar een oplossing. Waterkiosken moeten de situatie verbeteren. Dit zijn openbare loketten met kraantjes waar iedereen water kan kopen. Ze hebben hun eigen waterreservoirs en zijn langer open dan openbare fonteinen. Zo vermijdt men lange wachtrijen en is het drinkwater continu beschikbaar. De regulering van de verkoop moet ook voorkomen dat privépersonen op eigen houtje water verkopen.

De maquettes tonen hoe de waterkiosken er zullen uitzien.

Samenwerken voor een goed waterbeheer

OEGANDA - In de subcounties Mayhoro, Nyabani en Kanara van het district Kamwenge zagen de afgelopen jaren 3 *Water User Associations* (WUA) het licht. Het volledige gebied beschikt over 211 waterpunten met elk een watercomité, bestaande uit afgevaardigden van de dorpen. Een watercomité moet instaan voor het onderhoud en het beheer van de waterpunten, maar vaak is dit te hoog gegrepen. De WUA is zowel koepelstructuur als begeleider van deze watercomités. De WUA zorgen ervoor dat de watercomités hun taken en verantwoordelijkheden opnemen; dat ze hun waterpunten correct onderhouden; de bijdragen van de watergebruikers regelmatig innen; dat de watercomités en de gebruikers geregeld vergaderen, ook over het financiële aspect; en dat vrouwen voldoende participeren in de watercomités, en mee beslissen in het beheer.

Protos en zijn lokale partner JESE begeleiden deze WUA verder. Momenteel ligt de nadruk op de rol die ze moeten opnemen in hun relatie met de lokale overheden en de waterdiensten. Ook hun plaats binnen het stroombekkenbeheer van de Mpanga-rivier komt aan bod.

© Protos

Een manifestatie voor recht op water in Ecuador.

Recht op water

ECUADOR - De grondwet in Ecuador erkent het 'recht op water' sinds 2009, maar pas 5 jaar later, in 2014, werd de nieuwe Waterwet een feit. Hij geeft eindelijk een juridisch kader en erkenning aan de drinkwatercomités en de publiek-communautaire samenwerking, zoals de overkoepelende beheerorganisaties Cenagrap en Coplav. Ook schept deze wet duidelijkheid in de rol en verantwoordelijkheden van de lokale en nationale structuren.

Protos heeft het netwerk van sociale organisaties in waterbeheer (ROSCGAE) begeleid om deze nieuwe waterwet te analyseren en de consequenties te begrijpen. Zo konden zij met een gedragen voorstel naar de overheden trekken voor de uitvoeringsbesluiten en de praktische invulling van de waterwet.

Repareren kan je leren

MALI - Hoewel de toegang tot water in de gemeenten waar Protos actief is, stijgt, zijn er geregeld pannes en laten de herstellingen lang op zich wachten. Om de kwaliteit van de waterdiensten te verbeteren, versterkt Protos in Mopti niet enkel de gemeenten, maar ook de uitbaters van de waterpunten, en de reparateurs die instaan voor het onderhoud van de infrastructuur.

De reparateurs zijn vaak niet voldoende geschoold, en kampen met meerdere problemen: de wisselstukken zijn niet voorhanden, hun activiteiten zijn niet altijd winstgevend, en ze werken zonder contract, wat hen bijzonder kwetsbaar maakt.

In 2014 verzorgden Protos en zijn lokale partners een technische opleiding voor de reparateurs, en begeleidden het overleg met gemeenten, beheercomités en gebruikersverenigingen om betere afspraken te maken over het werk van de reparateurs.

Aly Touré - hersteller van handpompen in Mopti:
"Ik ben al 5 jaar reparateur van manuele pompen, ik kan er goed van leven met mijn gezin. De vormingen georganiseerd door Protos en andere ngo's hebben me veel bijgeleerd. We moeten nog betere afspraken maken rond de prijzen van onze interventies en meer met contracten werken. En de pannes moeten we sneller kunnen oplossen."

De blauwe draad verbindt de hoofdstrategieën die Protos volgt. De projecten geven een concrete illustratie over de wijze waarop we deze strategieën in de praktijk brengen.

LOKAAL BOUWHEERSCHAP - Protos kiest ervoor om de toekomstige eigenaar van de waterinfrastructuur van meet af aan als 'bouwheer' te beschouwen. De bouwheer heeft het beslissingsrecht over de planning, het type investering, de financiering, de aanwerving van een studiebureau of aannemer, het beheer,… De bouwheer moet het volledige proces sturen. Protos begeleidt hem daarin.

Vrouwen nemen meer taken op in waterbeheer

BENIN - Hoewel vooral vrouwen belast zijn met het halen van water, worden ze vaak niet betrokken bij het nemen van beslissingen over water. Het GLEauBe-project van Protos moedigt vrouwen aan om meer aanwezig te zijn, en meer verantwoordelijkheden op te nemen in het beheer van water. Met succes: in de vijf gemeenten van het project veranderde de situatie grondig:

- de 5 verenigingen die op gemeentelijk niveau de belangen van de drinkwatergebruikers verdedigen, hebben een vrouwelijke voorzitter;
- 43% van de verkozen leden van de gebruikersverenigingen op arrondissementsniveau (een niveau lager) zijn vrouwen;
- 180 van de 865 drinkwaterpunten (21%) worden uitgebaat en onderhouden door vrouwen.

De toenemende participatie van vrouwen in de watersector is het resultaat van een steeds groter wordend bewustzijn, en vooral van een groeiende vastbeslotenheid onder vrouwen om het beheer van de waterinfrastructuur, en van de dienstverlening in het algemeen te verbeteren. Een zeer logische evolutie, aangezien het zorgen voor drinkwater de rol van de vrouw is, en zij dus ook het voornaamste slachtoffer is van een slecht functionerend systeem.

© Stéphane Brabant

Vooral vrouwen zijn belast met het halen van water.

© Protos

GENDER EN INCLUSIE - Bij waterschaarste krijgen vrouwen en kansarme groepen snel te maken met uitsluiting. In een inclusieve aanpak krijgen hun ervaringen en verwachtingen een plaats in de planning en de uitvoering van de programma's, maar ook in het beleid. Dit verhoogt niet alleen de duurzaamheid van de programma's, maar promoot ook gelijkwaardigheid binnen organisaties, gemeenschappen en families.

De huizen van 265 families zijn al aangesloten.

Samenwerking en vorming in Ampitatafika

MADAGASKAR - De gemeente Ampitatafika in het district Antanifotsy beschikte over geen enkel drinkwatersysteem. De infrastructuur die nu in aanbouw is, met 70 km leidingen en verschillende reservoirs, zal drinkwater verschaffen aan 12.000 mensen. De huizen van 265 families zijn al aangesloten op de waterleiding, net als 7 lagere scholen en het gezondheidscentrum. Daarnaast zijn ook al 6 verkooppunten opengegaan.

Het project besteedt bijzondere aandacht aan de versterking en de samenwerking tussen alle betrokken partijen.

De gemeente is als bouwheer de uiteindelijke verantwoordelijke voor de drinkwater- en sanitaire voorzieningen. Zij staat in voor de planning, de bouw en het beheer van de infrastructuur. Later zal het beheer overgedragen worden aan een kleine lokale onderneming. Er werd een technicus opgeleid voor het onderhoud, en een verantwoordelijke voor de facturatie en het financieel beheer.

Alle inwoners krijgen vorming over het verband tussen water, sanitair en hygiëne. 426 families namen al het initiatief om zelf een latrine te zetten en ook de scholen bouwen sanitaire blokken. De leerkrachten vestigen tijdens hun lessen de aandacht op de belangrijkste regels voor hygiëne: water bewaren in een afgesloten kom, en handen wassen voor het eten en na toiletgebruik.

Van lokaal naar mondiaal

HAITI - Protos werkt in Haïti samen met andere waterspecialisten en de bevoegde overheidsdienst DINEPA aan een methodologische handleiding voor drinkwater en sanitaire voorzieningen in ruraal milieu. In 2014 identificeerden we de uitdagingen, successen en knelpunten. Bij de samenstelling van de handleiding worden ook de watergebruikers, de waterbeheerders en de wettelijk verantwoordelijken op alle niveaus betrokken. Samen analyseren we ook hun rol en verantwoordelijkheden. De handleiding zal de institutionele uitdagingen beschrijven, de technische problemen en de mogelijkheden om het lokale bouwheerschap toe te passen in de rurale drinkwater- en sanitaire voorzieningen.

GLOCALISATIE - Protos geeft de watergebruikers en -beheerders een stem in de gemeentelijke en provinciale debatten, en draagt hun voorstellen tot de verbetering van het waterbeheer uit tot op nationaal en internationaal niveau. Ook omgekeerd vertaalt Protos de nationale beslissingen en voorstellen naar de lokale watergebruikers en beheerders. Protos noemt deze wisselwerking glocalisatie.

Sanitaire voorzieningen en hygiëne

Onveilige sanitaire voorzieningen en slechte hygiënische gewoonten thuis of in de buurt van een drinkwaterbron kunnen tot besmetting en ziektes leiden. Protos kiest voor een aanpak waarbij gedragsverandering centraal staat. Onze lokale partners promoten en geven vorming over hygiënische gewoonten zoals het systematisch gebruiken van een latrine, handen wassen, en proper drinkwater halen en op de juiste manier bewaren. Soms bouwen we latrines, maar vaak proberen we veeleer de vraag naar sanitaire voorzieningen in gemeenschappen te stimuleren en lokale bedrijfjes te ondersteunen om die vraag te beantwoorden. Verder begeleiden we lokale overheden om hun verantwoordelijkheden inzake sanitaire voorzieningen op te nemen.

© Nick Hannes

*"Je moet je handen wassen,
anders krijg je schurft en dat kriebelt."
Liedje in de lagere school.*

Meten is weten

DR CONGO - Voor projecten rond hygiëne en sanitair, bijvoorbeeld in een school, is het belangrijk om de begintoestand te kennen. Deze kennis wordt gebruikt om vooruitgang te meten, maar dient ook als bewustmaking bij de leerkrachten, de leerlingen en hun ouders. Vertrekkend van de beginsituatie worden met hen actieplannen rond hygiëne en sanitair in de scholen uitgewerkt.

Enkele resultaten uit een basisenquête in de lagere school van Bankoko in DR Congo:

- 654 leerlingen, onder wie 316 meisjes;
- 4 latrines voor 338 jongens (7 zijn er nodig);
  4 latrines voor 316 meisjes (8 zijn er nodig);
- de latrines worden gebruikt, er is mogelijkheid om de handen wassen, maar die is niet voldoende;
- 60% van de kinderen is voldoende gewassen;
  40% heeft propere kleren aan;
  25% van de kinderen draagt schoenen;
- er zijn reeds sessies in de klassen over hygiëne en sanitair. De ouders worden hierbij betrokken;
- er bestaat een oudercomité en een groep die instaat voor het reinigen van de speelplaats en klassen;
- 15% van de kinderen kampt regelmatig met een watergebonden ziekte. Slechts 5% heeft toegang tot gezondheidszorg.

De hele gemeenschap is betrokken bij het project.

Scène uit een animatiesessie

BENIN

"*Wil je een hapje?*", vraagt Jérôme. "*Geen denken aan*", reageert Martine verschrikt. Naast een bord met rijst en vlees, ligt een plastic zakje met menselijke uitwerpselen.
"*Dit is toch niks nieuws voor jullie?*", reageert Jérôme.
In Ségba-Lokogohoué heeft niemand immers een toilet. Je behoefte doen in open-lucht is heel gewoon. Jérôme gaat nog verder: met een stok roert hij eerst in het zakje en dan in de rijst.
"*Jullie eigen stront vinden jullie toch niet vies?*"
Iedereen lacht en roept. Maar in alle ogen zie je afkeer en schaamte.
Afkeer is de sleutel tot verandering, dat is het uitgangspunt van *Community-Led Total Sanitation (CLTS)*: een hele gemeenschap neemt het heft in handen voor de verbetering van de sanitaire situatie. Ontlasting in open lucht kan niet langer, elke familie moet een basislatrine bouwen, en elk familielid moet ze gebruiken. De methode is brutaal, maar ze werkt. Ze creëert collectieve schaamte en afkeer van ontlasting in open lucht. En ze zet aan tot actie.
"*Wie wil er een latrine?*" roept Jérôme. Iedereen springt recht.
"*Wanneer gaan jullie die bouwen?*"
"*Volgende week!*"

Jérôme maakt een lange lijst van beloften. De eerste stap is gezet. Hij overtuigde iedereen met een reeks van '*eye openers*': het in kaart brengen van de plekken waar iedereen zijn behoefte doet, een tocht langs die plekken, het berekenen van de hoeveelheid uitwerpselen die een dorp produceert, de 'confrontatie' tussen voedsel en uitwerpselen,… Nu komt het er op aan de beloften warm te houden, mensen te ondersteunen bij de bouw van hun latrine, en vooral: iedereen te overtuigen deze latrines steeds te gebruiken.

CAPACITEITSVERSTERKING - Door de decentralisatie die veel ontwikkelingslanden doormaken, moeten de gemeenten zelf o.m. de watervoorziening en irrigatie beheren. Veel overheden hebben echter nog te weinig ervaring; Protos ondersteunt hen bij deze opdracht. Ook bij drinkwatercomités, boerenorganisaties, lokale ngo's, staatsdiensten en de lokale private sector werken Protos en zijn partners aan deze capaciteitsversterking: ze gebeurt door vormingen, uitwisselingen, begeleiding,…

Correct gebruik van de infrastructuur

HAITI - Na de afwerking van toilettenblokken en lavabo's om handen te wassen in 36 scholen in Camp Perrin, focust Protos nu op de verbetering van de hygiëne op school en het correcte gebruik van de gerealiseerde infrastructuur. Protos werkt hiervoor samen met de lokale partner AHAAMES en de schooldirecties, de leerkrachtenassociaties, de ouderraden, de lokale autoriteiten, de drinkwatercomités en zelfs de staatinstelling voor onderwijs.

Veranderen van gewoonten is een moeizaam proces en lukt het best wanneer alle betrokkenen mee veranderen. Per school wordt hiervoor een GEPHA-comité opgericht (*comité de Gestion de l'Eau Potable, l'Hygiène et l'Assainissement*) dat het correct gebruik van de infrastructuur aanleert en stimuleert. In 2014 werden 70 vrouwen en 65 mannen lid van een GEPHA. De grootste uitdaging blijft de toegang tot water: van de 36 scholen zijn er slechts 25 aangesloten op een drinkwatersysteem.

© Dieter Telemans

Op school leren de kinderen over correcte hygiënische gewoonten.

Een metamorfose in Kayinja

Arima Namwkwaya – inwoonster van Kayinja:

"Dat mensen hun behoefte deden in de openlucht en dat er overal plastic lag, was niet fijn. In het begin stond ik kritisch tegenover de ingrepen op de aanvoerplaats, maar nu ben ik tevreden. Er zijn afvalemmers en toiletten en de 'bosjes' zijn verdwenen."

© Hannelore Martens

Een aanvoerplaats bij Lake George.

OEGANDA - Kayinja is een kleine aanvoerplaats voor vis aan de oevers van Lake George. De meeste mensen leven er van de visvangst. Vroeger dronken de mensen onbehandeld water uit het meer, waren er geen latrines, lag het dorp vol afval, werd de vis op de grond schoongemaakt,... Protos en zijn lokale partner JESE maken van Kayinja een model-site. Vandaag beschikt elke familie over een latrine, wordt het water gekookt of gefilterd, zijn er tafels om de vis te reinigen, leggen de mensen groentetuinen aan en planten ze bomen. Een gemeenschapscomité beslist over de activiteiten en leidt ze. Dit comité controleert ook of iedereen de regels respecteert.

INTEGRAAL WATERBEHEER (IWB) beoogt een socio-economische ontwikkeling van de huidige en toekomstige generaties, zonder de ecologie in gevaar te brengen. Binnen IWB bekijkt men de verschillende aspecten van water in een bepaald gebied. Vaak is dit gebied een stroombekken of een vallei, maar het kan ook een gemeente zijn. Alle betrokkenen analyseren samen de verschillende functies van het lokaal beschikbare water (als drinkwater, voor landbouw,...) en trachten tot een consensus te komen over het duurzaam gebruik en de bescherming ervan.

Duurzaam en participatief beheer

ECUADOR - Protos laat, samen met CEDIR, SENDAS en CEFODI, een analyse maken van de bestaande beheermodellen van de drinkwater- en sanitatiesector in een aantal gemeenten. De studie zal pas volledig klaar zijn in 2015, maar nu al is duidelijk dat dit een belangrijke inspiratiebron zal zijn voor gemeenten voor de praktische toepassing van de nieuwe waterwet. Die voorziet immers de publiek-communautaire allianties als strategische partners in het beheer van de drinkwater- en sanitaire voorzieningen.

De lokale drinkwatercomités (JAAP) vragen alvast aan de gemeenten om hun verantwoordelijkheid op te nemen in het beheer van de landelijke voorzieningen. Binnen de gemeente is het departement Openbare Werken hiervoor bevoegd, maar te vaak beperken ze zich tot het stedelijke deel van de gemeente. Een overkoepelende beheerorganisatie voor zowel de stedelijke als de landelijke gebieden is nodig om de JAAPs te ondersteunen en mee te bouwen aan een duurzaam en participatief beheer.

Testen om te leren

MADAGASKAR - Een studie in Toamasina, de tweede stad van Madagaskar, toonde een onthutsende sanitaire toestand. Slechts 2% van het slib uit septische putten en latrines wordt weggehaald, en gedeeltelijk behandeld in een privé-zuiveringsstation. Enkel de rijken en hotels kunnen deze dienst betalen. Voor de rest van de bevolking gebeurt de lediging manueel en wordt het slib begraven achter het huis. Protos zet in een wijk in Toamasina een volledige sanitaire keten op: ruimen van de latrines, transport naar een verwerkingseenheid en verwerken van het slib. In Madagaskar bestaan er geen vergelijkbare projecten die als voorbeeld kunnen dienen. Daarom moeten we lokaal een oplossing uitwerken.

Ruimdienst voor latrines en septische putten.

Protos voerde in 2014 met de gemeente een eerste test uit om de ruimingstechnologie op punt te stellen en de sanitaire keten op te starten; een privé-zuiveringsstation staat in voor de behandeling. De gemeente selecteerde voor de ruiming een lokaal bedrijf, dat de nodige uitrusting kreeg zoals een pomp en een kar. Uit de testfase bleek dat deze dienst verlieslatend was. Samen met de gemeente en het bedrijf zocht Protos wegen om tot een financieel evenwicht te komen: grotere efficiëntie in de personeelsorganisatie, groeperen van de aanvragen, verhoging van het transportvolume,…

ACTIEONDERZOEK is een aanpak waarbij men onderzoek en actie combineert. Het onderzoek leidt tot een beter begrip van het probleem, daarna kan men een aangepaste oplossing uitwerken en toepassen. Centraal binnen het actieonderzoek staat de participatie van ieder die met het probleem te kampen heeft. Het documenteren en verspreiden van de geleerde lessen vormt het sluitstuk.

Water voor de landbouw

Protos werkt in een aantal landen mee aan de verbetering van de toegang tot en het beheer van water voor de landbouw. De interventies in deze sector gebeuren steeds in samenwerking met lokale boerengroepen en lokale besturen. Ze kunnen variëren van heel klein tot zeer grootschalig en complex. Integraal Waterbeheer is voor Protos de leidraad binnen de landbouw, evenals het concept duurzame en biologische landbouw. Door de klimaatverandering is deze aanpak immers meer dan noodzakelijk.

Kleine ingrepen maken een groot verschil voor vrouwen en kansarmen

© Marc Despiegelaere

In de valleien worden groenteassociaties ondersteund, die een groot aantal vrouwelijke leden tellen.

BURUNDI - Het project AMiAsZi in Bujumbura Rural ondersteunt 500 kansarme gezinnen met regenwateropvang, de aanleg van een groentetuin, een verbeterd kookoventje, een compostshoop en een droog EcoSan-toilet, waarbij de fecaliën als meststof gebruikt kunnen worden.

Deze kansarme gezinnen hebben meestal een weduwe als gezinshoofd. Christine is zo iemand: “Dankzij de opbrengst van mijn groentetuin waarin ik ajuin, paprika en kolen kweek, moet ik nog maar weinig groenten zelf aankopen. Bovendien heb ik nu geld beschikbaar om zout, olie en zeep te kopen.”

Pascaline Niyonzima - landbouwster:

“Dankzij de herinrichting van de vallei hebben we nu het hele jaar door irrigatiewater. We weten nu ook hoe we het water zo zuinig mogelijk kunnen gebruiken en hoe we de kanaaltjes moeten onderhouden.”

Pascaline werkt samen met 9 andere landbouw(st)ers in een groenteassociatie in de ingerichte vallei van Musagaba. Ze telen aubergines en paprika’s. De groenten verkopen ze in een van de vele groentekiosken.

Voedselzekerheid in Belladère

HAITI - Door de immense ontbossing in Haïti is het land erg kwetsbaar voor overstromingen in het regenseizoen, opdroging van rivierbeddingen in het droge seizoen, en voor erosie. Het Protos-programma PASAH wil de voedselzekerheid verbeteren in het stroombekken van de rivier Onde Verte, samen met partner SOE en de gemeente Belladère aan de grens met de Dominicaanse Republiek. PASAH spitst zich toe op het uitwerken van irrigatiezones, op herbebossing om de erosie tegen te gaan en op vorming van de landbouwers die zich verenigen in associaties.

Jacques Antoine - landbouwer:
"Ik heb vijf hectaren grond en ik kon 130 nieuwe fruitboompjes planten, waaronder mango- en appelsienbomen. Die gaan me een mooi extra inkomen opleveren, net als de koffie die ik binnenkort ook ga planten. Samen met de boeren hier uit de buurt bouwden we een stenen muur langs de velden. Vroeger verloor ik soms een deel van mijn oogst door grondverschuivingen of erosie na hevige regenval. Nu wordt de meegesleurde grond tegengehouden ter hoogte van de muren. De bodem blijft ook langer vochtig. Ik ben ervan overtuigd dat het rendement van mijn velden veel hoger zal liggen."

"Binnenkort zal ik een hogere opbrengst hebben."

Een essentieel samenspel

BENIN - Het project AMARE heeft tot doelstelling het beheer van de watervoorraden voor landbouw te verbeteren.
Protos ondersteunt hiervoor meerdere partijen:

- De boeren staan centraal. Zij worden versterkt zodat ze beter in staat zijn zich te organiseren, hun eigen problemen en oplossingen te identificeren, en deze op hun velden uit te voeren.
- De boerenorganisaties worden versterkt om de boeren te ondersteunen, hun belangen te verdedigen, en hen een betere toegang tot middelen en markten te geven.
- De gemeenten worden nauwer betrokken zodat de verbeterplannen van de boeren beter aansluiten bij het gemeentelijk beleid.

Het samenspel tussen boeren, boerenorganisaties, gemeenten en andere overheidsdiensten verloopt vaak moeizaam, maar is essentieel om tot duurzame resultaten te komen. Zo belegde de boerenorganisatie URP in 2014 meerdere vergaderingen met de gemeenten om te pleiten voor meer overleg tussen de landbouwdienst, gemeentebesturen, en boerenorganisaties, om landbouw hoger op de agenda van de gemeenten te zetten, en meer geld te mobiliseren voor landbouwontwikkeling en waterbeheerwerken.

Bedoeling is dit soort vergaderingen op termijn te laten plaatsvinden in gemeentelijke overlegorganen, die de draaischijf moeten vormen voor uitwisseling tussen alle betrokken partijen.

MULTIPARTIJENWERKING - Ontwikkeling ontstaat door een samenspel van verschillende groepen en niveaus. Protos brengt alle partijen rond de tafel om tot een breed gedragen ontwikkelingsplan te komen. Ook in de uitvoering en het beheer van de infrastructuurwerken moet iedere speler inspraak krijgen. Met deze aanpak stimuleert Protos het opnemen van verantwoordelijkheid, transparantie en samenwerking, basisvoorwaarden voor lokale democratie en deugdelijk bestuur.

"Dankzij de samenwerking met Protos kunnen wij onze boerengroepen advies geven over de manier om irrigatiewater te winnen voor hun groentetuinen. We helpen ook bij het ontwerp en de uitvoer van de waterbeheerwerken.

Wilfreed Gbessi (r), coördinator van de Union Régionale des Producteurs du Mono-Couffo (URP), samen met leden van de boerengroep Zizagué Maraîchage, gemeente Bopa, tijdens een inspectie van het gegraven waterreservoir en de pompinstallatie.

© Peter van der Jagt

Protos in België

Walks for Water

In 1992 riepen de Verenigde Naties 22 maart uit tot Wereldwaterdag (WWD). Op die dag maken de lidstaten jaarlijks de mondiale waterproblematiek bij een breed publiek kenbaar, met evenementen en via informatie. In Vlaanderen nemen Protos en Milieuzorg op School (MOS) hier al enkele jaren het initiatief. In 2014 werkten we met MOS, GoodPlanet Belgium, Kleur Bekennen en Solidagro aan een grote Walk for Water in Lier. 600 leerlingen uit het basis- en middelbaar onderwijs namen deel. Dit samenwerkingsverband stimuleerde ook andere scholen tot actie rond WWD. In 2014 stapten zo ruim 46.000 leerlingen uit 280 scholen in hun gemeente op onder het motto 'omdat dorst een onrecht is'. Tijdens zo'n Walk for Water ondervinden de deelnemers zelf wat het is om zowat 6 km te stappen voor water. En aan omstanders en beleidsmakers tonen ze dat kinderen boekentassen moeten dragen en geen water.

Walks for Water in Lier.

Alles is water, en digitaal

Voor schoolgaande jongeren kennen sociale media en internet geen geheimen en daar moet je op inspelen. In 2014 digitaliseerde Protos daarom zijn educatief aanbod op www.protos-educatief.be of www.protos-ecole.be voor de Franstalige scholen. Samen met Solidagro en Dwagulu Dekente bouwde Protos ook het digitale opdrachtenspel 'Alles is water'. Op www.allesiswater.be moeten de spelers een Afrikaans dorp aan zoveel mogelijk zuiver water helpen. De leerlingen die het spel eind 2014 voor ons uittesten, staken hun enthousiasme niet onder stoelen of banken. Dat belooft voor 2015.

Protos in kaart

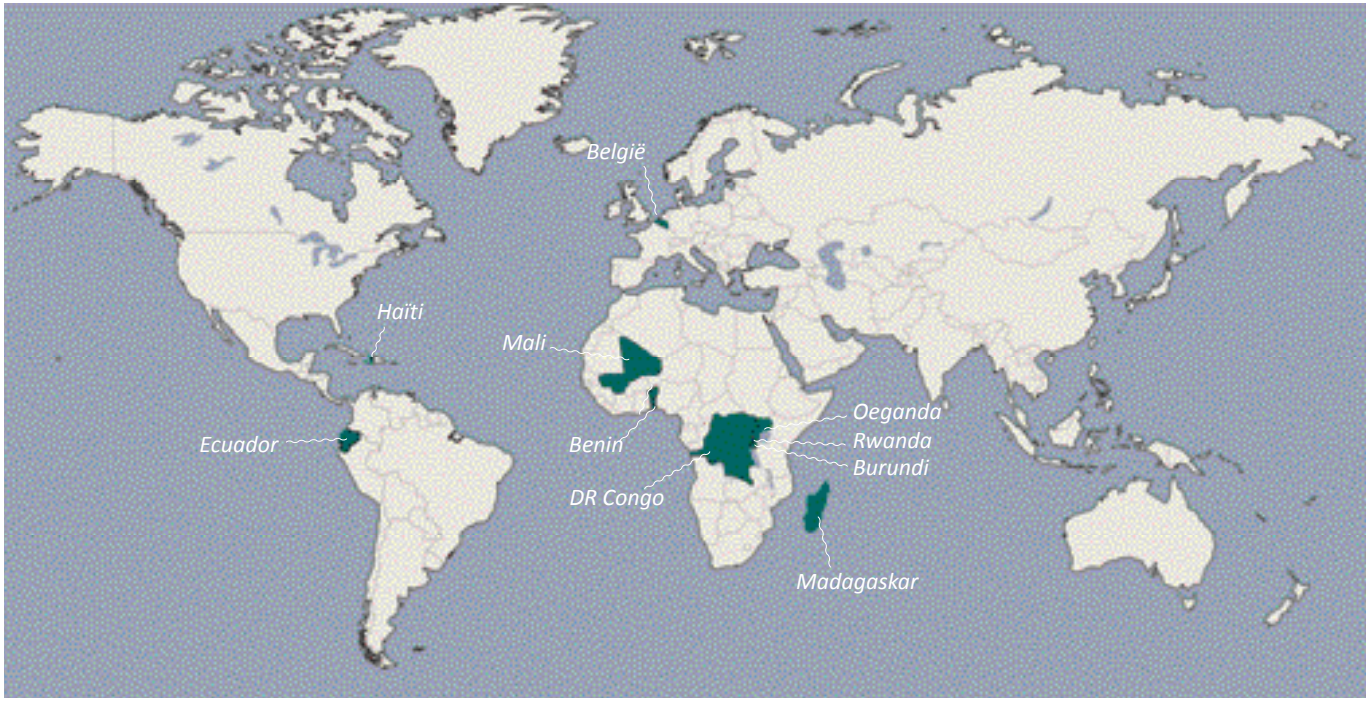

België

Kantoor Gent *Medewerkers* 17 *Partners* Solidagro – Iles de Paix – Milieuzorg op School – Good Planet Belgium – COREN
▶ Inhoudelijke en technische ondersteuning landenkantoren – pleitbezorging – kennisuitwisseling en -beheer – externe relaties en communicatie – netwerking – mondiale vorming – fondsenwerving – administratief en financieel beheer.

Benin

Kantoor Cotonou *Antennes* Natitingou – Lokossa *Medewerkers* 22 *Partners* PNE – Helvetas – DCAM-Bethesda – EAA (Eau et Assainissement Afrique) – SNV-Benin – CEBEDES – BUPDOS – URP Mono/Couffo – URP Atacora/Donga – Gemeenten *Donoren* DGD – Belgisch Fonds voor de Voedselzekerheid (BFVZ) – EU – Provincie West-Vlaanderen – Stichting Gillès – ICCO/WASH Alliantie – Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen en de Vlaamse Overheid via het Vlaams Partnerschap Water voor Ontwikkeling (VPWvO) – Ghent Dredging – privégiften.
Mono/Couffo en Atacora/Donga

Ecuador

Kantoor Cuenca *Antennes* Saraguro – Esmeraldas *Medewerkers* 8 *Partners* CEDIR – SENDAS – CEFODI – Tweedelijnsstructuren en de drinkwatercomités – Gemeentebesturen – APROCA – APROCAM en APROCAR (associaties van cacaoboeren) – Provincie Oost-Vlaanderen *Donoren* DGD – Provincie Oost-Vlaanderen – Provincie Vlaams-Brabant – Gemeente Berlare – Gemeente Oosterzele – Gemeente Bierbeek – Fondation Ensemble – Vlaamse Overheid en FARYS via het VPWvO – Ecobeton Water Technologies – KrisKras – TREVI – Co-Valent via Ondernemers voor Ondernemers – Aliaxis Group.

Zuidelijke Andes: Quilanga – Gonzanama – Oña – Saraguro; Kustzone: Muisne en Rioverde (provincie Esmeraldas)

Zuidelijke Andes: Quilanga – Gonzanama – Oña – Saraguro

Haïti

Kantoor Port-au-Prince *Medewerkers* 14 *Partners* SOE – AHAAMES – ODRINO – CUSIC – UDECOBEL – DDA *Donoren* DGD – UNICEF – 11.11.11 – Provincie Antwerpen – Vlaamse Overheid en FARYS via het VPWvO – Havenbedrijf Gent, D. Lannoo en IPTE via Ondernemers voor Ondernemers – HidroPlus PIDPA – UEBH – privégiften.

Camp Perrin – Belladère – Moustiques

Belladère – Moustiques

Madagaskar

Kantoor Antananarivo *Medewerkers* 8 *Partners* FIKRIFAMA – AMI (Association Miarintsoa) – TSINJO *Donoren* DGD – EU – Provincie Limburg – Vlaamse Overheid en De Watergroep via het VPWvO – Panis Jan, BASF ANIM, VIA-Fonds en Algemeen Fonds via Ondernemers voor Ondernemers – SEDIF – Tauw België.

Toamasina – Atsimondrano en Arivominano – Antanifotsy

Mali

Kantoor Bamako *Antennes* Sévaré – Nioro du Sahel *Medewerkers* 23 *Partners* AMASBIF – COPIDUC – PNE – PROMETHEE – Gemeenten – UNICEF *Donoren* DGD – BFVZ – UNICEF – Vlaamse Overheid en Antea Group via het VPWvO – Boone-Brems, Willemen Groep, VPK Packaging group en gemeente Ranst via Ondernemers voor Ondernemers – Association Sud-Nord – Familie en vrienden Elise Delsaerdt – Lindemans vrienden – HidroPlus/PIDPA – Atlas Copco en Water for All via zijn personeel.

Bamako, Cercles de Nara et Nioro du Sahel, regio Mopti

regio Mopti

Rwanda, Burundi

Kantoor Kigali (Rwanda) *Antenne* Bujumbura (Burundi) *Medewerkers* 11 *Partners* COFORWA – UGAMA – CSC – District Muhanga (Rwanda) – OAP – AVEDEC (Burundi).

District Muhanga (Rwanda) – Provincie Gitega en Bujumbura rural (Burundi)

Oeganda - DR Congo

Kantoor/Antenne Fort Portal (Oeganda) *Medewerkers* 5 *Partners* JESE – Tooro Botanical Gardens (Oeganda) – CIDRI (DR Congo).

District Kamwenge – River Mpanga Catchment – Lake George Basin (Oeganda) – Ituri (DR Congo)

Donoren Rwanda - Burundi - Oeganda - DR Congo DGD – EC – Provincie Oost-Vlaanderen – Vlaamse Overheid, FARYS en Antea Group via het VPWvO – LIMA nv – ACLVB/CGSLB via Sociaal Fonds Voeding VIA – Terre Bleue via Ondernemers voor Ondernemers – Nationale Loterij – Brugs Fonds voor Ontwikkeling en Samenwerking – MISEREOR – privégiften.

Sociaal- en milieuverslag

Voor het 6e jaar op rij brengt Protos een sociaal, milieu- en maatschappelijk verslag uit voor de gehele Protos-groep. Voor het eerst volgen we de nieuwe GRI-G4 standaard. Voor een overzicht verwijzen we naar de GRI-index op p.33.

Kerncijfers

- Omzet: 7.845.389,89 euro.
- Bestedingen aan programmawerking: 6.960.565 euro.
- Aantal bereikte begunstigden in ontwikkelingslanden via de programma's: 58.460 personen.
- Aantal Zuid-partners waarmee we de programma's uitvoeren (met een partnerovereenkomst): 54.
- Aantal werknemers per 31/12/14: 104,6 Voltijds Equivalenten (VTE).
- Aantal leden Algemene Vergadering per 31/12/14: 100.
- Aantal leden Raad van Bestuur: 11.

Organisatieprofiel en sociale gegevens

De uitgebreide sociale balans met verdere uitsplitsing van de gegevens vindt u op de website onder publicaties/jaarverslag. 16,6 % van de werknemers valt onder de ***CAO*** 329.01: dit zijn de werknemers van het hoofdkantoor in Gent.

In 2014 mocht Protos rekenen op de gratis inzet van 134 ***vrijwilligers***: ze vertalen, zij schrijven korte artikels voor de website van Protos en 11.11.11, zij helpen bij het uitbreiden van de elektronische bibliotheek op de website en ze doen mee aan sensibiliserende acties voor het brede publiek in België.

Voorzorgsprincipe. Aangezien Protos in een aantal fragiele staten werkt, is de veiligheid van ons personeel een permanent aandachtspunt. Het veiligheidsbeleid wordt daarom regelmatig aangescherpt. De landenvertegenwoordiger houdt contact met en wordt geïnformeerd door de lokale professionele netwerken die een overzicht geven van incidenten en de nodige aanbevelingen aanreiken. Bij onlusten of opstanden beslist hij of zij in samenspraak met de directeur om de werknemers tijdelijk niet meer in het veld te sturen. Bij hevige onlusten kan beslist worden om personeel tijdelijk terug te trekken uit de onveilige interventiezone.

Onderschreven charters en principes. Als lid van de koepels heeft Protos respectievelijk het handvest van 11.11.11 en het politiek charter van CNCD-11.11.11 ondertekend.

Aankoopbeleid: zie website.

Materiële aspecten en grenzen

Net zoals in de vorige jaren behandelt het jaarverslag de maatschappelijke, sociale, milieu- en financiële gegevens van de wereldwijde werking van Protos uitgevoerd door zijn personeel; alle gegevens van het hoofdkantoor en de 6 kantoren en hun antennes zijn geïntegreerd. De sociale en milieugegevens gerelateerd aan de activiteiten van onze uitvoerende partners vallen niet onder de scope van dit verslag.

Voor de bepaling van de inhoud en de aspecten (thema's) verwijzen we naar p. 2 en 3.

Aantal werknemers per afkomst op 31 december

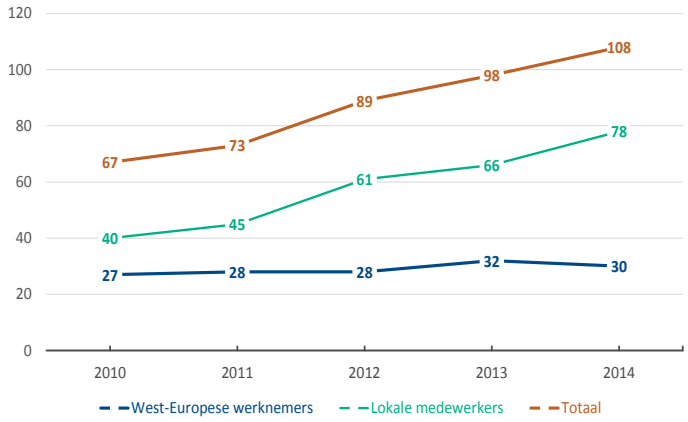

Aantal werknemers (m/v) op 31 december

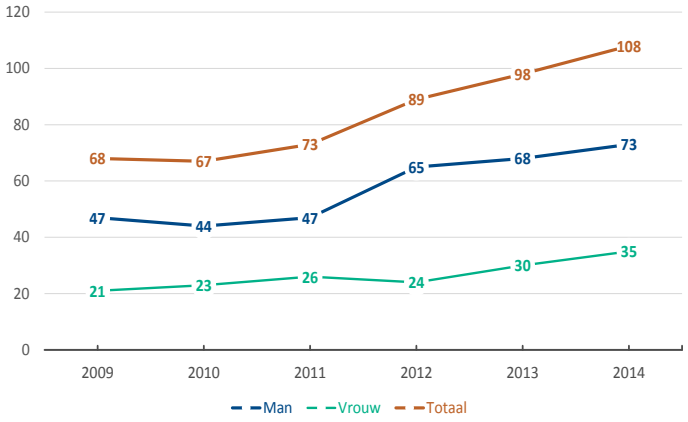

Gemiddelde CO_2-uitstoot in kg per VTE

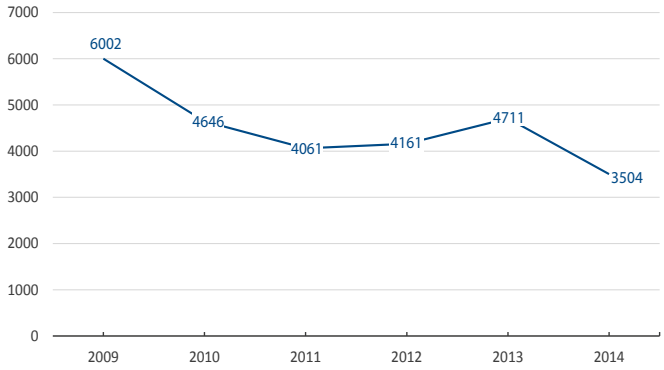

Aantal werknemers die een functioneringsgesprek kregen

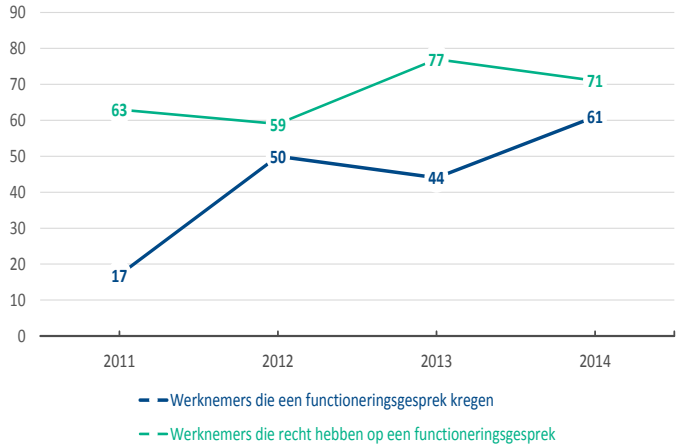

Verslagparameters

Dit jaarverslag slaat op de periode 1/1/2014 - 31/12/2014. Het vorige jaarverslag werd gepubliceerd n.a.v. de Algemene Vergadering (AV) van 21/06/2014. Protos brengt elk jaar een jaarverslag uit n.a.v. de Algemene Vergadering in de maand juni.

Contactpunt voor dit verslag: zie onderaan p.33.

Wat betreft de GRI-G4 standaard kiest Protos voor de '*In accordance Core self declared*' versie. Enkel de jaarrekeningen en balans zijn extern geverifieerd.

Bestuur: zie website.
NGO1 t/m NGO8: zie website.

Toelichting bij de milieu-indicatoren

Voor het totaal verbruik aan materialen (papier, printercassettes), energie en waterverbruik in alle kantoren en van alle personeel verwijzen we naar de uitgebreide tabel op de website. De antenne in Fort Portal, Oeganda is naar een groter kantoor verhuisd en er is een nieuwe antenne (kantoor) bijgekomen in Bujumbura, Burundi.

Protos berekent jaarlijks op basis van het energie- en papierverbruik zijn totale CO_2-emissie. We zijn verheugd te merken dat onze emissies per VTE verder dalen t.o.v. het basisjaar 2009.

Toelichting bij de maatschappelijke indicatoren en de ngo-sectorsupplementen

Communicatie en vorming over anti-corruptie & fraude
Voor het beleid: zie website.
Bij indiensttreding krijgen nieuwe werknemers een vorming op basis van het Vademecum waarin de politiek en goede praktijken beschreven staan. Het percentage werknemers dat het Vademecum in 2014 kreeg toegelicht bedroeg 56% van de nieuw aangeworven werknemers. In 2013 bedroeg dit 87%. Voor 2014 is dit onaanvaardbaar laag: er zal hierop corrigerend opgetreden worden richting het leidinggevend personeel.

Deelname aan standpuntbepaling publiek beleid en lobbying (NGO 5): p. 4, 6, 11.
Voor het beleid: zie website.

Programma-impact: aantal bereikte begunstigden
De tabel geeft een overzicht van het aantal personen dat in 2014 dankzij de directe tussenkomst van Protos 'toegang kreeg tot…'. Voor drinkwater gaat het over infrastructuur die Protos in 2014 afwerkte of in orde bracht, zodat ze aan de vereisten van kwaliteit en hygiëne voldoet, en die nu door de bevolking gebruikt wordt. Voor sanitaire voorzieningen (latrines of kleine riolering) geldt hetzelfde: Protos bouwde ze of zat mee in de uitvoering. Families die op eigen initiatief een latrine bouwden, zijn dus niet meegeteld, ook al had Protos een hand in de bewustmaking. Wat landbouw betreft, gaat het over boeren die door afgewerkte infrastructuurwerken hun productie kunnen verhogen. Hier tellen ook families mee die door de activiteiten van Protos nu bijvoorbeeld over een verbeterd irrigatiesysteem, een kitchengarden (moestuin) beschikken die besproeid kan worden.

Het totaal aantal bereikte begunstigden is bescheiden voor 2014, hier zijn verschillende verklaringen voor:

- door de late uitbetaling van de subsidies en de moeilijke werkomstandigheden in bv. Mali, liep een aantal programma's in 2014 vertraging op;
- in de programma's wordt minder sanitaire infrastructuur gebouwd, mensen worden vooral aangezet om die zelf te bouwen. Het aantal mensen dat gesensibiliseerd wordt ligt veel hoger, maar is ook veel moeilijker objectief te tellen;
- de aanleg van drinkwaterleidingen neemt meerdere jaren in beslag. Pas bij de afwerking ervan krijgen veel mensen toegang tot drinkwater.

Aantal begunstigden in 2014

Land	Toegang tot drinkwater	Toegang tot sanitatie	Toegang tot landbouwwater
Rwanda	8.025	/	150
Oeganda	891	628	/
Burundi	0	1.500	12.879
DR Congo	84	0	/
Benin	2.000	980	387
Mali	12.400	4.890	0
Ecuador	2.120	292	0
Haïti	2.422	5.018	310
Madagaskar	1.643	1.841	/
Totaal	29.585	15.149	13.726

Netwerken en samenwerking

Samen ben je sterker om iets te bereiken. Protos neemt actief deel aan of stuurt een aantal netwerken en platformen in België. Het streefdoel is dat deze netwerken en Protos elkaar inhoudelijk voeden.

Vlaams Partnerschap Water voor Ontwikkeling (VPWvO): het VPWvO is een platform van actoren uit de Vlaamse Overheid, de publieke (drink-)waterbedrijven, private bedrijven actief in of rond water, de Vlaamse academische en onderzoekswereld, ngo's en vzw's. Zij leveren, door samen te werken, een extra bijdrage tot het behalen van de Millenniumdoelstelling 7 rond drinkwater en sanitatie. 'Water en ontwikkeling' komen hierdoor ook hoger op de Vlaamse politieke agenda.

Ondernemers voor Ondernemers: dialoog en samenwerking tussen bedrijven en ngo's. Het stimuleren van mecenaat van de bedrijven voor duurzame socio-economische ontwikkelingsprojecten in het Zuiden van de leden-ngo's, en het rechtstreeks ondersteunen van opstartende ondernemers in het Zuiden.

Kauri: lerend netwerk en kenniscentrum dat de dialoog tussen de profit- en non-profitsector stimuleert rond thema's als duurzame ontwikkeling, verantwoord en ethisch ondernemen, en transparant rekenschap afleggen, ook door ngo's.

Ngo-federatie: de federatie van Vlaamse ngo's. Protos is lid van de Raad van Bestuur en van diverse werkgroepen. *www.ngo-openboek.be* is een product van de federatie.

11.11.11: de koepel van de Vlaamse Noord-Zuidbeweging: gezamenlijke politieke actie rond ontwikkeling van het Zuiden en het sensibiliseren van het brede publiek voor eerlijkere Noord-Zuidrelaties.

Centre National de Coopération au Développement (CNCD): eind 2009 trad Protos toe tot de Franstalige Noord-Zuidkoepel. CNCD heeft dezelfde doelstelling als de Vlaamse koepel.

2015-de tijd loopt: coalitie van 25 ngo's met gezamenlijke actie rond de Millenniumdoelstellingen en opvolging van de Post-2015 agenda.

RéS'Eau: politieke actie van een aantal Franstalige watergroepen om water in relatie tot ontwikkeling hoger op de Belgische agenda te krijgen en drinkwater als recht in de grondwet te krijgen.

Global Water Solidarity: een wereldwijd platform in de schoot van de UNDP: Protos is lid van de stuurgroep. De doelstelling van het platform is om gedecentraliseerde solidariteitsmechanismen voor water en sanitatie te ondersteunen, verder uit te bouwen en wereldwijd navolging te doen vinden, niet alleen vanuit een Noord-Zuidperspectief, maar ook een Zuid-Zuidperspectief.

De Provincie Oost-Vlaanderen concentreert haar internationale samenwerking voor een groot deel in 3 regionale samenwerkingsakkoorden, van provincie tot provincie. Eén van deze regionale samenwerkingsverbanden is met de provincie Esmeraldas in Ecuador. Protos en de lokale partner CEFODI zijn uitvoerende partners van dit samenwerkingsakkoord voor de provinciale partners.

Financieel verslag

Balans (in €)

Activa

	2014	2013
VASTE ACTIVA	38.380,22	47.920,08
Immateriële vaste activa	0,00	339,60
Materiële vaste activa	11.824,98	21.006,36
Terreinen en gebouwen	*7.820,48*	*12.878,55*
Installaties, machines en uitrusting	*3.520,18*	*8.127,79*
Meubilair en rollend materieel	*484,32*	*0,01*
Financiële vaste activa	26.555,24	26.574,13
VLOTTENDE ACTIVA	5.638.624,46	5.217.704,84
Vorderingen op meer dan één jaar	-0,01	0,01
Vorderingen op ten hoogste één jaar	704.872,83	697.511,58
Handelsvorderingen	*29.486,58*	*97.467,49*
Overige vorderingen waarvan niet-rentedragende vorderingen of gekoppeld aan lage rente	*675.386,25*	*600.044,09*
Liquide middelen	3.610.838,80	3.786.623,25
Overlopende rekeningen	1.322.912,84	733.570,01
TOTAAL DER ACTIVA	*5.677.004,68*	*5.265.624,92*
Niet in de balans opgenomen vaste activa	209.835,70 (*)	284.227,94 (*)

(*) *Vaste activa aangekocht met programmamiddelen worden op vraag van de subsidieverstrekkers voor 100% opgenomen als kost.*

Passiva

	2014	2013
EIGEN VERMOGEN	692.259,25	657.771,79
Fondsen van de vereniging	651.878,45	646.183,62
Beginvermogen	*0,00*	*0,00*
Permanente financiering	*651.878,45*	*646.183,62*
Bestemde fondsen	7.443,72	7.443,72
Overgedragen winst(*)	32.937,08	4.144,45
VOORZIENINGEN	314.179,62	478.958,89
Voorzieningen risico's en kosten	*314.179,62*	*315.935,90*
Voorzieningen schenkingen en legaten met terugnemingsrecht	*0,00*	*163.022,99*
SCHULDEN	4.670.565,81	4.128.894,24
Schulden op ten hoogste één jaar	591.617,30	780.766,39
Handelsschulden	*95.998,56*	*188.027,56*
Schulden m.b.t. belastingen, bezoldigingen en sociale lasten	*163.781,28*	*194.589,88*
Overige schulden	*331.837,46*	*398.148,95*
Overlopende rekeningen	4.078.948,51	3.348.127,85
TOTAAL DER PASSIVA	*5.677.004,68*	*5.265.624,92*

(*) *Resultaat 2013, 2014 en omrekeningsverschillen.*

Resultatenrekening 2014 (in €)

	2014	2013
OPBRENGSTEN	7.845.389,89	8.460.868,78
Omzet verkopen	0,00	136,40
Fondsenwerving & Subsidies	7.575.776,27	8.403.608,61
Fondsenwerving	*1.161.987,77*	*1.426.492,26*
Subsidies	*6.413.788,50*	*6.977.116,35*
Diverse opbrengsten	206.174,64	18.964,79
Financiële opbrengsten	48.053,11	30.249,44
Uitzonderlijke opbrengsten	15.385,87	7.909,54
KOSTEN	7.827.028,38	8.453.821,16
Diensten, diverse goederen	1.087.248,40	1.234.117,98
Bezoldigingen	2.703.640,00	2.604.787,03
Afschrijvingen	9.776,59	12.927,53
Voorzieningen	-176.516,11	28.087,32
Andere bedrijfskosten	4.128.793,05	4.505.465,92
Financiële kosten	68.416,79	40.001,82
Uitzonderlijke kosten	5.669,66	28.433,56
RESULTAAT	*18.361,51*	*7.047,62*
Omrekeningsverschillen	7.548,16	-2.903,17
RESULTAAT	*25.909,67*	*4.144,45*

(na omrekeningsverschillen)

Evolutie bestedingen programmawerking (in €)

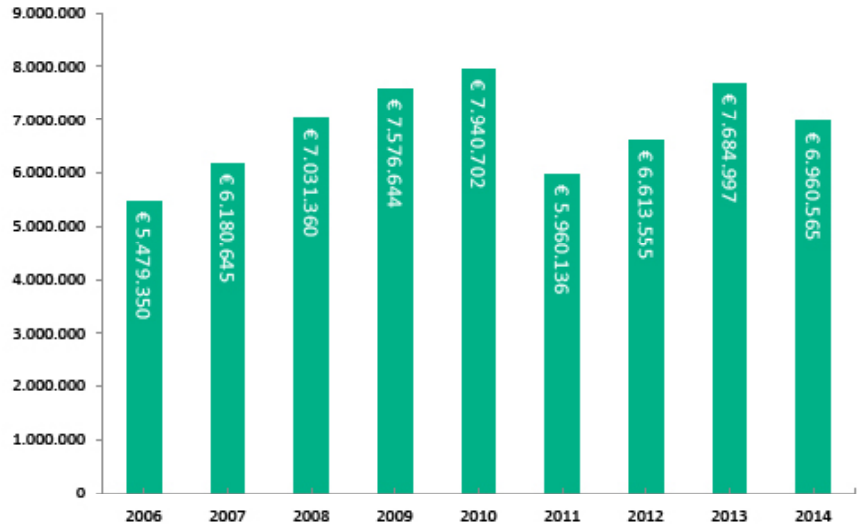

Herkomst financiering

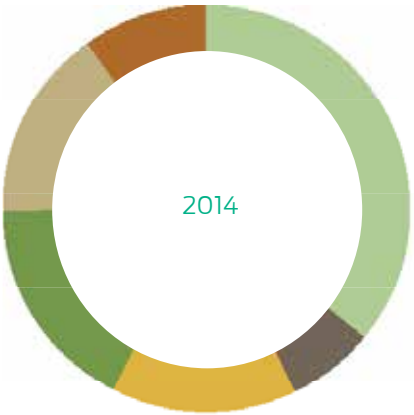

- 36% DGD
- 7% Vlaamse Overheid
- 15% Europese Commissie
- 17% Belgisch Fonds voor de Voedselzekerheid
- 15% Fondsenwerving
- 10% Andere

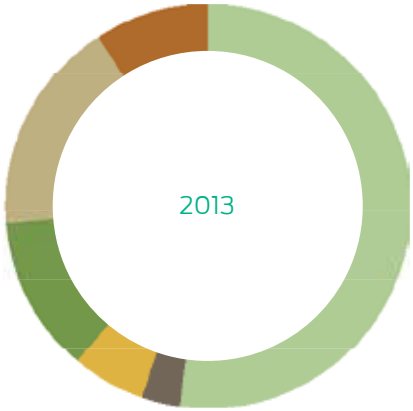

- 52% DGD
- 3% Vlaamse Overheid
- 6% Europese Commissie
- 13% Belgisch Fonds voor de Voedselzekerheid
- 17% Fondsenwerving
- 9% Andere

Regionale verdeling van de bestedingen voor de programmawerking

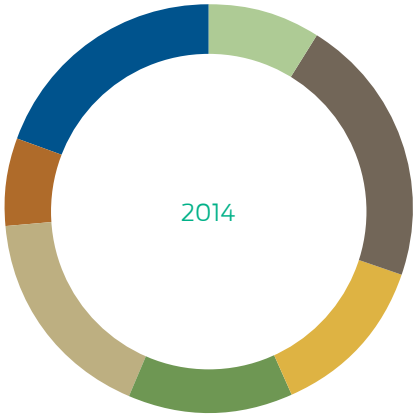

- 21% Benin
- 13% Ecuador
- 14% Grote Meren
- 17% Haïti
- 7% Madagaskar
- 19% Mali
- 9% België

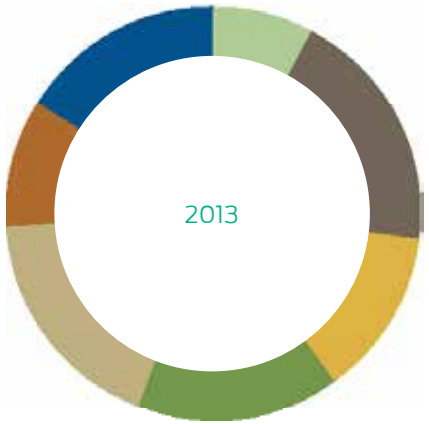

- 19% Benin
- 13% Ecuador
- 16% Grote Meren
- 18% Haïti
- 10% Madagaskar
- 16% Mali
- 8% België

Toelichting bij de jaarrekening 2014

Inleiding

Protos heeft een geïntegreerde jaarrekening die de optelsom is van de cijfers van het hoofdkantoor en van 6 regionale kantoren. Deze jaarrekening is het eindproduct van een proces van interne en externe controles:

- De jaarrekening van het hoofdkantoor wordt geauditeerd door Clybouw Bedrijfsrevisoren.
- Na controle door het hoofdkantoor wordt de boekhouding van elk regionaal kantoor afzonderlijk geauditeerd door een lokale externe bedrijfsrevisor.
- Het hoofdkantoor integreert alle jaarrekeningen. Vervolgens controleert Clybouw Bedrijfsrevisoren de auditverslagen van de regionale kantoren en auditeert ten slotte de geïntegreerde jaarrekening.

De geauditeerde jaarrekening 2014 wordt goedgekeurd door de Algemene Vergadering van 20 juni 2015 en kan geraadpleegd worden op de website van de Nationale Bank onder ondernemingsnummer 0417.299.047.

Balans

De materiële vaste activa

Dit betreft enkel de goederen aangekocht met eigen middelen van Protos. De investeringsgoederen, aangekocht met programmamiddelen, zitten niet vervat in de balans omdat de subsidieverstrekkers verlangen dat deze als kost worden geboekt in het jaar van aanschaf.

De voorzieningen

De voorziening van 2013 voor terug te betalen subsidies en legaten en voor schenkingen met terugnemingsrecht werd gebruikt voor een bedrag van 163.023 EUR voor de terugbetaling van verworpen uitgaven op de jaren 2009 en 2010, geconstateerd tijdens een controle die plaats vond in maart 2014.

De overlopende rekeningen

Aan actiefzijde zijn dit vnl. nog te ontvangen projectmiddelen per 31.12.2014 en aan passiefzijde zijn dit vnl. toegekende projectmiddelen, die op 31.12.2014 nog niet besteed werden en overgedragen worden naar 2015.

Resultatenrekening

Het resultaat van 2014 bedraagt +25.909,67 EUR.

In het resultaat zit de personeelsinzet vervat van het voltallige personeel van Protos vzw.

De totale werkingskosten van 2014 bedragen 7.827.028,38 EUR en werden als volgt besteed:

- 90,9% voor de directe realisatie van de programmadoelstellingen (82,5% in landen in ontwikkeling, 8,4% in België);
- 7,9% voor algemeen beheer;
- 1,2% voor fondsenwerving.

Fondsenwerving

Naast de overheidssubsidies mobiliseerde Protos in 2014 1.161.987,77 EUR aan fondsen aangewend voor:

- ngo-bijdragen voor programma's gesubsidieerd door de overheid;
- financiering van projecten, die los van de klassieke overheidsfinanciering liepen;
- financiering van niet-subsidieerbare kosten van de programma's;
- financiering van een deel van de kosten voor algemeen beheer door het hoofdkantoor.

Meer gedetailleerde uitleg bij de jaarrekening kan verkregen worden bij Lara Mora, tel. +32 (9) 235 25 16.
Meer info over onze organisatiegegevens kan men ook vinden op de site www.ngo-openboek.be.

Bedankt donoren

Protos had in 2014 zijn programma's niet kunnen uitvoeren zonder de financiële steun van velen.
Wij danken dan ook iedereen hartelijk voor de zeer gewaardeerde steun.

Alle particuliere schenkers

Provinciebesturen:

Antwerpen – Limburg – Oost-Vlaanderen –
Vlaams-Brabant – West-Vlaanderen

Stads- en gemeentebesturen:

Berlare – Bierbeek – Gent – Oosterzele
Ranst (via Ondernemers voor Ondernemers)

Diverse organisaties en bedrijven:

11.11.11
ACLVB - CGSLB via Sociaal Fonds voeding VIA
Aliaxis Group
Antea Belgium NV
Association Sud-Nord
Atlas Copco en personeel via Water for All
BASF ANIM via Ondernemers voor Ondernemers
Boone – Brems via Ondernemers voor Ondernemers
Brugs Fonds voor Ontwikkeling en Samenwerking
Co-Valent via Ondernemers voor Ondernemers
De Octopus
De Watergroep
Ecobeton Water Technologies
Familie en vrienden Elise Delsaerdt
FARYS
Fondation Ensemble
Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen
Ghent Dredging
Havenbedrijf Gent via Ondernemers voor Ondernemers
HidroPlus PIDPA
ICCO/WASH Alliantie
IPTE via Ondernemers voor Ondernemers
KrisKras
LIMA nv
Lindemans vrienden
MISEREOR
Nationale Loterij
Ondernemers voor Ondernemers Algemeen Fonds
Panis Jan bvba via Ondernemers voor Ondernemers
SEDIF
Sint-Gummaruscollege, Lier
Stichting Gillès
Tauw België
Terre Bleue via Ondernemers voor Ondernemers
TNAV vzw
TREVI
UEBH
Vito nv
VPK Packaging via Ondernemers voor Ondernemers
Vriendenkring Mpigo De Vloedlijn
Vyncke NV i.s.m. Bossuyt Winkelinrichtingen
Willemen Groep via Ondernemers voor Ondernemers

Voor de financiering van de programma- en partnerwerking in het Zuiden en het Noorden:

Federale Overheid, DGD Directie-Generaal Ontwikkelingssamenwerking en het Belgisch Fonds voor de Voedselzekerheid (BFVZ)
Europese Commissie en EU-ACP Water Facility
Vlaamse Overheid: departement Energie, Leefmilieu en Natuur (via het Vlaams Partnerschap Water voor Ontwikkeling) en IV (Internationaal Vlaanderen)
UNICEF Kinderfonds van de V.N.
Facilité africaine de l'Eau via de Banque africaine de développement

Leverden gratis kennis en expertise inzetbaar in onze programma's in het Zuiden of aan onze Zuid-partners:

Antea Group Belgium
Aquafin
De Watergroep
Gemeentelijk Havenbedrijf Antwerpen
FARYS
KU Leuven Departement CIT
KU Leuven Departement EES
UGent Vakgroep Toegepaste Ecologie en Milieubiologie
Universiteit Antwerpen - IMDO Leerstoel Integraal Waterbeheer
VVSG

Hartelijk dank ook aan jullie, vrijwilligers. Jullie zetten zich gratis en vrijwillig in voor redactie- en vertaalwerk, bemanden en bevrouwden sensibiliserende stands, of hielpen mee aan de uitbouw van onze elektronische bibliotheek.

"De mensen moeten beseffen dat er een verband is tussen vervuild water-hygiëne-ziekte.

Déo is PHAST-animator bij AVEDEC, partner van Protos, in Bugendana (Burundi). Met tekeningen maakt hij de mensen bewust van het belang van hygiëne en sensibiliseert hij hen om te investeren in een propere latrine of toilet, zuiver water te gaan halen aan een drinkwaterbron en met dit water hygiënisch om te gaan in hun woning.

GRI

Code	Algemene standaard indicatoren	p.
Strategie en analyse		
G4-1	Voorwoord en verklaring over duurzaamheid van de voorzitter	1, website
Organisatieprofiel		
G4-3	Naam van de organisatie	rugkaft
G4-4	Producten - diensten	6-21
G4-5	Locatie hoofdkantoor	rugkaft
G4-6	Landen – entiteiten waar de organisatie actief is	20-21
G4-7	Juridische structuur	rugkaft
G4-8	Sectoren waarin actief	8 -19
G4-9	Omvang van de organisatie: kerncijfers personeel, leden en omzet	22, 27-30
G4-10	Sociale balans gegevens over werknemers, vrijwilligers	22, 23
G4-11	Percentage werknemers dat onder CAO valt	22
G4-12	Leveringsketen	website
G4-13	Significante veranderingen in rapportageperiode	24
G4-14	Voorzorgsprincipe	5, 22
G4-15	Onderschreven charters en principes	22
G4-16	Lidmaatschap bij federaties en koepels	26
Materiele aspecten en grenzen		
G4-17	Afbakening verslag voor entiteiten	22
G4-18	Proces voor bepalen inhoud en aspect grenzen	2, 3
G4-19	Lijst relevante thema's (aspecten)	2, 3
G4-20	Beperking aspecten (thema's) binnen de organisatie	2, 3
G4-21	Beperking aspecten (thema's) buiten de organisatie	2, 3
Betrokkenheid belanghebbenden		
G4-24	Lijst van de betrokkenen	2
G4-25	Basis waarop de betrokkenen werden geselecteerd	2
G4-26	Aanpak van belanghebbenden betrokkenheid	2
G4-27	Belangrijkste thema's belanghebbenden betrokkenheid	2, 3
Verslagparameters		
G4-28	Periode	24
G4-29	Datum vorige verslag	24
G4-30	Verslagcyclus	24
G4-31	Contactpunt voor vragen over het verslag	33
G4-32	Gekozen "in accordance" optie	2, 24
G4-33	Externe verificatie	30
Bestuur		
G4-34	Bestuurs- en beslissingsstructuur	website
Ethiek en integriteit		
G4-56	Waarden, principes en gedragsnormen	binnenkaft, website

Code	Specifieke indicatoren	p.
Economisch		
G4-EC1	Omzet en financiële continuïteit (*Externe Verificatie)	27-30
G4-EC4	Steun van overheid	27-30
NGO 8	Financieringsbronnen en 5 belangrijkste donoren	29-31
Milieu		
G4-EN1	Totale hoeveelheid gebruikte materialen	website
G4-EN3	Energieverbruik binnen de organisatie	website
G4-EN18	CO_2-emissies intensiteit	23, 24
Sociaal		
G4-LA1	Personeelsverloop	website
G4-LA10	Opleiding	website
Maatschappelijk		
G4-SO4	Communicatie en vorming over anti-corruptie & fraude	24
NGO 3 -1	Programma - impact: duurzame beheerstructuren autonoom	2
NGO 3 -2	Programma - impact: aantal begunstigden/toegang tot	25
NGO 3 -3	Programma - impact: impact op ontwikkeling	7, 9, 14, 16, 17
NGO 3 -4	Programma - impact: capaciteitsversterking partners	9, 13, 18
NGO 3 -5	Programma: hoofdstrategieën	9, 10, 11, 13, 14, 15, 17
NGO 5	Standpuntbepaling bij pleitbezorging	website
NGO 10	Aansluiting bij standaards voor fondsenwerving en marketingcommunicatie	website

Contactpunt voor vragen over dit verslag
marc.despiegelaere@protos.ngo
tel.+32-9-235 25 17

Kaftfoto: Haïti - Moustiques © Dieter Telemans

protos

alles begint met water

Contact

Protos Benin - info.benin@protos.ong
Protos Ecuador - info.ecuador@protos.ong
Protos Haïti - info.haiti@protos.ong
Protos Oeganda - info.uganda@protos.ngo
Protos Rwanda - info.rwanda@protos.ong
Protos Mali - info.mali@protos.ong
Protos Madagaskar - info.madagascar@protos.ong
Protos België - info@protos.ngo

Protos vzw - Flamingostraat 36 - B-9000 Gent
tel. +32-9-235 25 10 - info@protos.ngo
www.protos.ngo
ondernemingsnummer 0417.299.047

facebook.com/PROTOSh2o
twitter.com/Protos_ngo
youtube.com/user/PROTOSvzw
linkedin.com/company/protos-vzw

Steun Protos

via TRIODOS-rekening
IBAN: BE22 5230 8036 1747
BIC: TRIOBEBB

EFQM Committed to excellence

Global Reporting Initiative™ G4

De digitale versie van dit jaarverslag vind je op www.protos.ngo.
Je vindt er ook meer informatie over de besproken GRI-indicatoren.